

Cihâd ve Kıtâl Ayetlerinde Te'kîd*
Şeyma ÇETİNKAYA

Öz

Bu çalışmada cihad ve kıtâl ayetleri bağlamında Arap dili ve belagati açısından te'kîd konusu ele alınmıştır. Belağat ilminin Meânî bölümünün önemli konularından olan te'kid, değişik yapılarda kullanılmaktadır. Bu yapıların göz önüne alınması âyetlerin doğru anlaşılmasına, göz ardı edilmesi ise âyetlerin anlaşılmasına yol açabilecektir. Bu sebeple ilgili Kur'an âyetlerini ele almada ve yorumlamada önemli bir yer tutan te'kid edatları, harfleri , ifade ve anlatımları üzerinde durulmuştur. Çalışma, Kur'an-ı Kerîm'de yer alan cihâd ve kıtâl âyetlerinde lafzî ve manevî düzeyde te'kîd ifadelerini bünyelerinde ihtiva eden ayetlerden seçilen örnekler çerçevesinde yürütülmüştür. İnanç uğruna yapılan her türlü çaba ve gayretin, hangi şekilde olursa olsun cihâd kapsamında değerlendirildiği , bu âyetler dikkatle incelendiğinde daha iyi anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Te'kîd, Cihâd, Kıtâl, Kur'an-ı Kerîm.

Emphasis in Jihâd And Qıtâl Verses

Abstract

In this study, in the context of jihad and kıtâl verses, the subject of the study in terms of Arabic language and rhetoric is discussed. Te'kid, which is one of the important subjects of the Meânî section of Belağat, is used in different structures. Consideration of these structures may lead to a correct understanding of the verses, and ignoring them may lead to a lack of understanding of the verses. For this reason, prepositions, letters, phareses and expressions that have an important place in the explication and interpretation of the Qur'anic verses are emphasized. The study was carried out within the framework of examples selected from the verses that contain the expressions of verbal and spiritual in the jihad and kıtâl verses in the Qur'an. All kinds of efforts and endeavors for the sake of faith are evaluated in the context of jihad in any way.

Keywords: Te'kid, Jihad, Qıtâl, Holy Qur'an.

¹ Bu makalede, büyük ölçüde "Kur'an-ı Kerîm'de Cihad Kavramı (Meâni İlmi Açısında Semantik Bir İnceleme)" adlı Yüksek Lisans Tezimizden (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2019) yararlanılmıştır.

Giriş

Te'kid, dilimizdeki karşılığıyla pekiştirme, herhangi bir ifadenin anlam derecelerinin farklı yöntemlerle artırılması sanatıdır ve tüm dillerde rastlanan bir dil olgusudur. Arap dili ve belagatinin temel kaynaklarından biri olan Kur'ân, ifade ettiği manaları, muhatabın zihnine iyice yerleştirmek, onun dikkatini bu manalara çekmek için te'kide yoğun bir şekilde başvurmaktadır. Bu nedenle te'kidle ilgili bu çalışma, Kur'ân'ın nahiv ve belagat te'kidlerini, lafzi ve manevi düzeyde bünyelerinde ihtiva eden cihâd ve kıtâl ayetleri çerçevesinde yürütülmüştür.

Bu çalışmada sosyal bilimlerin temel araştırma yöntemi olan betimleyici (descriptive) yöntem uygulanmıştır. Ayetler ve o ayetlerdeki te'kid unsurları Arap dili ve belagatından tahsil edilen teknik bilgiler ve Kur'ân tefsirlerinden elde edilen açıklamalar bağlamında tetkik edilerek, sübjektif değerlendirme ve yorumlardan mümkün olduğunca kaçınılmıştır. Ayrıca anlamın konteksi bağlamında tespit edilebilmesi için edebi tahlil yöntemleri tatbik edilmiştir.

Kur'ân'da yer alan lafızlar, sunulmak istenen bilgiyi en iyi şekilde ifade edebilecek; hedefi kitlelere ulaştırabilecek bir biçimde özenle seçilmiş ve kelimelerin nazmında harikulâde, eşsiz bir dil mantığı kullanılmıştır.² Bu eşsiz dil mantığının göstergelerinden biri de te'kidir.

Arapça'da, güç ve gayret sarf etmek, bir işi başarmak için elinden gelen bütün imkânları kullanmak, mânasında cehd kökünden türeyen cihâd, islâmî literatürde, dîni emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, İslâm'ı Tebliğ, nefse ve dış düşmanlara karşı mücadele vermek, şeklinde genel bir anlam taşır."³

Diğer bir tanımla cihâd, insanlara Hakkı anlatmak ve insanların gerçeği görmelerini engelleyen perdeleri kaldırmak, bu perdeleri ortaya koyan kimselerle mücadele etmektir.⁴ Cihadın asıl amacı, mazlumları zalimlerin elinden kurtarmak, İslâm'ın engin hoşgörüsü, müsamaha, merhamet ve adaletini göstermek, Müslümanlara saldırıları etkisiz hale getirmek, yaptıkları anlaşmayı bozanları cezalandırmak ve fitne ateşini körükleyenleri engellemek olmuştur.⁵

Bütün bunlardan ötürü cihâd ve kıtâl ayetlerinin ifade ettikleri vurgu ve anlam; muhatabın zihninde oluşabilecek kuşku, endişe ve soruları gidermek açısından te'kid ifadeleri çok önemlidir. Zira günümüzde kimi grup ve kişilerin istedikleri gibi yorumladıkları bu âyetler ifade ettikleri te'kid anlamlarıyla ele alındıklarında âyetlerin gerçek anlamda içerikleri daha net anlaşılacaktır.

Cihâd'ın Tanımı

² Hasan Yılmaz, "Modern Dönem Kur'an Yorumunda Dilbilimsel ve Semantik Yöneliş", Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Kars, 2017, s.16

³ Ahmet Özel, "Cihad", DİA, 7. Cilt, s. 527.

⁴ Mehmet Fatih İldeş, "Kur'an-ı Kerim'in Cihad ve Teröre Bakışı", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilimdalı Tefsir Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008 Ankara, s.5

⁵ Yasin Yılmaz, "Cihad Kavramı ve Hz. Peygamber'in (sav) Mekke İle Medine'deki Uygulamaları", İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, sy. 22, 2013, s.285

Cihâd / جِهَاد kelimesinin türetildiği fiilin kök harfleri cehede / جَهَد dir. Cehede / جَهَد fiilinin mastarı hem cuhd / جُهِد hem de cehd / جَهَد olarak kullanılmaktadır. Her iki şekli de Kur'ân-ı Kerîm'de yer almıştır.

Cuhd/جُهِد kelimesi güç, kuvvet,⁶ anlamında olup Kur'ân-ı Kerîm'de sadece bir kez Tevbe sûresinde geçmektedir. Âyette وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ denilmekte ve sadece güçlerini ortaya koyan mü'minlerden söz edilmektedir.⁷

Cehd/جَهَد kelimesi ise zorluk, meşakkat ve amaca ulaşmada aşırı çaba demektir.⁸ Çaba, gayret ve enerjisini harcayan biri elbette zorluk çeker. Ancak bu çaba son noktaya, zirveye ulaşırsa bu durum ancak جُهَد kelimesi ile ifade edilir.⁹ Diğer bir anlama göre ister cehd / جَهَد ve isterse cuhd / جُهِد olsun, her ikisi de aynı anlama gelmekte olup insanın bütün çaba, gayret ve gücünü göstermesi ve kullanması demektir.¹⁰

Cehd / جَهَد kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de اِيْمَان kelimesiyle birlikte eşdizim olarak kullanılmıştır.¹¹ اِيْمَانُ بِاللّٰهِ جُهْدٌ اِيْمَانُهُمْ /Allah'a aşırı derecede yemin ettiler.¹² âyeti buna örnek olarak verilebilir. Bu da müşriklerin Allah adını anarak yemin etmelerinin en büyük yemin olduğu anlamına gelmektedir. Zira "Kur'ân'a göre cahiliye devrinde en kutsal ve kesin yeminler Allah adına yapılırdı."¹³

Cihâd kelimesi Mekke döneminde, cahiliye inancına bağlı müşriklerin işkencelerine karşı Müslümanların kalplerinde inancın ve imanın kökleşmesi ve güçlendirilmesi anlamında kullanılmıştır. Bu süreçte Allah, Peygamber (sav) efendimizi ve ümmetini kâfirlere karşı Kur'ân-ı Kerîm ile karşı çıkmaya ve Kur'ân-ı Kerîm ile cihâd etmeye¹⁴ teşvik etmiştir.

Cihâd / جِهَاد kelimesi, جَاهَد / câhede fiilinin mastarıdır vekelimenin aslı جِيْهَاد / cîhâd'dır, ي harfi hazfedilerek bu şekilde kullanılmıştır.¹⁵ جَاهَد / câhede fiili mufâ'ale kalıbında bir fiil olup asıl mastarı

⁶ Fahrüddîn er-Râzî, *Tefsîru Garîbi'l-Kur'ân*, thk: Hüseyin Elmalı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 161.

⁷ Tevbe, 9/79.

⁸ er-Râzî, *Tefsîru Garîbi'l-Kur'ân*, s. 161.

⁹ Nâsır b. Abdîrahmân b. Nâsır el-Huneyn, *en-Nuzumu'l-Kur'ânî fi Âyâtî'l-Cihâd*, Mektebetu't-Tevbe, Riyad, 1996, s.20.

¹⁰ el-Ezdî, Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasan b. Dureyd, *Cemheretu'l-Luga*, thk: Remzî Munîr Ba'lebekkî, Dâru'l-İlmi li'l-Melayîn, Beyrut, 1987, 1. bs, II, s. 452.

¹¹ Mâide, 5/53; En'am, 6/109; Nahl, 16/38; Nûr, 24/53; Fâtır, 35/42.

¹² Maide, 5/53.

¹³ Toshihiko İzutsu, *Kur'ân'da Allah ve İnsan*, çev: Süleyman Ateş, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1975, s. 15.

¹⁴ Furkan, 25/52.

¹⁵ el-Huneyn, *en-Nuzumu'l-Kur'ânî*, s.20.

Mücâhede / مُجَاهَدَةٌ dir. Câhede / جَاهَدَ fiili farklı yapıda ve müştaklarıyla Kur'ân-ı Kerîm'de birçok yerde geçmektedir.¹⁶

Kelime anlamıyla cihâd / جِهَاد, eylem ve söz olarak bütün çabayı harcamak¹⁷, düşmana karşı çaba ve gayreti ortaya koymak¹⁸, kendilerine eman verilmemiş kâfirlerle savaşmaktır.¹⁹ Diğer bir anlam ile cihâd düşmana karşı savunmada bütün güç ve kuvveti ortaya koymaktır.²⁰ Kur'ân-ı Kerîm'de جَاهَدَ fiilinin zorlamak anlamında da kullanıldığını görmekteyiz.²¹

Terim anlamıyla cihâd, kişi ile Rabbi arasındaki engelleri kaldırma çabası,²² Kur'ân'ın öngördüğü savunmacı ilkeler bütünü²³ olarak ifade edilebilir.

İslam'ın iki ana kaynağı olan Kur'ân-ı Kerîm ve Hz Peygamber'in uygulamalarında, cihâdın sadece savaş olmayıp kalp, dil, mal ve can ile Allah yolunda yapılan her türlü çalışma ve mücadele olduğu görülmektedir.²⁴ Cihâd, insanları zorlamadan korumak, zorlama kabul etmeyen dini hâkim kılarak Allah'ın kelâmını yükseltmektir.²⁵ Kur'ân-ı Kerîm'de cihâd kavramının benzerlik gösterdiği bazı kelimeler bulunmaktadır. Bu çalışmada kıtâl, harb ve nefer kavramlarına değinilmiştir.

Kıtâl'in Tanımı

Kıtâl / قِتَال kelimesi قَتَلَ fiilinin mufâ'ale kalıbında diğer bir mastardır. Bu fiilin daha çok kullanılan mastarı مُقَاتَلَةٌ / mukatele kelimesidir. قِتَال kelimesinin aslı قَيْتَال dır. ي harfi hazfedilerek bu şekilde kullanılmıştır.²⁶ Bu mastarın mazi fiili olan قَاتَلَ, muzari fiili olan يُقَاتِلُ ve emri olan قَاتِلْ fiilleri Kur'ân-ı Kerîm'de birçok yerde kullanılmıştır.²⁷

¹⁶ Tevbe, 9/24; Hacc, 22/78; Ankebût, 29/6, 8, 69; Lokmân, 31/15; Hucurât, 49/15; Mâide, 5/54; Saf, 61/11; Furkân, 25/52; Tahrîm, 66/9.

¹⁷ Muhammed Ali et-Tehânevî, *Mevsûatu Keşşâfi İstilâhâtî'l-Funûn ve'l-Ulûm*, Naşirûn Kitabevi, Beyrut, 1996, 1.bs, s. 55.

¹⁸ Muhammed Tâhir İbni Âşûr (1984). *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Dâru't-Tûnusiyye, Tunus, 1984, 1. bs, VI, s. 238.

¹⁹ İbrahim Mustafa, v.dğr. *el-Mu'cemu'l-Vasît*, İstanbul, 1989, Çağrı, s, 142.

²⁰ er-Râgib el-İsfahânî, *el Mufredât fî Garîbi'l Kur'ân*, thk: Safvân Adnân Dâvûdî, Dâru'l-Kalem, Şam, 2009, 4. bs, s. 208; İbni Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, VI, s. 238.

²¹ Ankebut, 29/8.

²² Hüseyin Çelik, "Kuran'da Savaşla İlgili Getirilen Düzenlemeler", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2017, VI, S: 3, s. 21-51, s. 24.

²³ Işıl Arpacı, "Terörizm ve Cihad Üzerine Kavramsal Bir Mukayese" *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017, XIX, sayı: 34, s. 263-294, s. 267.

²⁴ Yasin Yılmaz, "Cihad Kavramı ve Hz. Peygamber'in (sav) Mekke ile Medine'deki Uygulamaları" *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2013, sayı: 22, s. 285-307. s. 285.

²⁵ Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, II, s. 167.

²⁶ el-Huneyn, *en-Nuzumu'l-Kur'ânî*, s.20.

²⁷ Bakara 190, 191, 192.

Kelime anlamıyla قَتَلَ fiili, ruhun bedenden ayrılması,²⁸ diğer bir ifadeyle öldürmek demektir. Bu anlamda Kur'ân-ı Kerîm'de birçok yerde kullanılmıştır.²⁹ قَاتَلَ fiili ise biriyle savaşmak anlamına gelmektedir.

Kıtâl kelimesinin diğer eş anlamlı mastarı مُقَاتَلَةٌ / mukatele kelimesidir. Karşılıklı olarak birbirini öldürmek anlamındadır. Terim anlamıyla kıtâl, karşı taraf etkisiz hale gelinceye kadar veya teslim oluncaya kadar çarpışmak, savaşmak demektir. Kıtâl kelimesi ile cihâd kelimesi aynı anlamda kullanılmalarına neden olan, her ikisinin de şirke karşı yapılmış olmasıdır.

Harb'in Tanımı

Harb / حَرْبٌ kelimesi bilindiği üzere savaş demektir.³⁰ Kur'ân-ı Kerîm'de de bu anlamda kullanılmıştır.³¹ Bu fiilin mufâ'ale kalıbında mazisi olan حَارَبَ ve muzarisi olan يُحَارِبُ fiilleri Kur'ân-ı Kerîm'de birer kez kullanılmıştır.³² حَارَبَ fiili biriyle savaşmak anlamına gelmektedir.

İslâm ümmeti açısından harp, düşmana karşı koymak, İslâm ümmetini korumak; adalet, iyilik ve hayır prensiplerini yaşatmaktır. Zira İslâm en büyük islah mesajıdır ve kesinlikle insanların yararınadır.³³

Nefer'in Tanımı

Nefer / نَفَرٌ kelimesi sözlük anlamıyla nefret etmek, tiksirmek, uzaklaşmak gibi anlamlara gelmektedir.³⁴ Bu anlamıyla Kur'ân-ı Kerîm'de birkaç yerde kullanılmıştır.³⁵ نَفَرَ إِلَى الْحَرْبِ ifadesi ise savaşa gitmek demektir.³⁶

Nefer kelimesi savaşa gitmek anlamında Kur'ân-ı Kerîm'de birkaç yerde kullanılmıştır.³⁷ Tevbe suresinde³⁸ انْفِرُوا emri savaşa gitmek anlamında kullanılmıştır. Zaten âyetin devamındaki وَجَاهِدُوا cihâd edin³⁹ emri de bunu teyid etmekte ve cihâd ile aynı anlamda kullanıldığını göstermektedir.

Cihâd ve Kıtâl âyetlerinde Te'kîd

²⁸ el-İsfahânî, *el Mufredât*, s. 508.

²⁹ Bakara 54, 61, 71, 85.

³⁰ el-İsfahânî, *el Mufredât*, s. 146.

³¹ Mâide 5/64, Enfâl 8/57, Muhammed 47/4, Bakara 2/279.

³² Nisa 4/33, Tevbe 9/107.

³³ Baghowî, *Nazariyyetu'l- Kur'ân ani'l-Cihâd*, s. 46.

³⁴ el-İsfahânî, *el Mufredât*, s. 647.

³⁵ Fatır 35/42, İsra 17/41.

³⁶ el-İsfahânî, *el Mufredât*, s. 648.

³⁷ Tevbe, 9/38, 39, 41, 122.

³⁸ Tevbe, 9/41.

³⁹ Tevbe, 9/41.

Belâgat ilmi Meânî-Beyân-Bedî' olmak üzere üç temel bölümden oluşmaktadır. Arapça'da te'kîd konusu, belâgat ilminin bölümlerinden biri olan meânî ilminin konuları arasında yer almaktadır.

Meâni / الْمَعَانِي kelimesi, مَعْنَى kelimesinin çoğuludur.⁴⁰ Kelime anlamıyla söylenen sözle bir şeyin kastedilmesi, istenmesi, murad edilmesi,⁴¹ bir şeyin açığa çıkarılmasıdır.⁴² Meâni, lafızlara karşılık gelen zihindeki suretlerdir.⁴³

Meâni kelimesinin terim anlamı ise bir sözün muktezâ-yı hâle (bağlama,⁴⁴ duruma, konuma, yer ve zamana) uygun olmasına dâir kuralları ele alan, her konuma ve duruma göre söylenecek bir sözün olduğunu gösteren ilimdir.⁴⁵ Zira her sözün kullanılacağı, söylenmesi gereken ya da söylenmemesi gereken bir bağlamı, bir durumu ve bir yeri vardır. Teşekkürün yeri başka şikâyetin yeri başkadır, tebrik etme yeri başka, ta'ziye yeri başkadır, övme yeri başka yerme yeri başkadır... Bütün bunların muktezâ-yı hâli birbirinden farklıdır.⁴⁶ Te'kîd konusu meânî ilminin haber bölümünde ele alınmaktadır.

Kelime anlamıyla haber, bilgi vermek⁴⁷ bilgilendirmek, aslını öğrenmek,⁴⁸ aslını öğretmek,⁴⁹ bir konu hakkında bilgisi olmak⁵⁰ anlamlarına gelir.

Terim anlamıyla haber, bir olayı tesbit veya bir konu hakkında bilgi vermek amacıyla söylediğimiz anlamlı bir söz,⁵¹ doğrudur veya yalandır, diyebileceğimiz bir sözdür.⁵² Ancak Allah'a ve Peygamberlerine ait sözlerin de doğruluk ve yanlışlıkları tartışma konusu edilemeyeceğinden gerçeğe ve inanca uygun olan haber doğru haber, uygun olmayan haber yalan haberdir.⁵³ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ⁵⁴ Muhammed Allah'ın elçisidir,⁵⁴ haberi doğru bir haberdir.

⁴⁰ Mecme'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *el-Mu'cemu'l-Vasît*, Mektebetu's-Şurûki'd-Devliyye, Kahire, 2004, 4. bs, s. 633.

⁴¹ Carullâh Ebu'l-Kâsım Mahmud b. Umar ez-Zemahşerî, *Esâsu'l-Belâga*, thk: Muhammed Bâsil 'Uyûn es-Sûd, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1998, 1. Bs, I, s. 682.

⁴² Ebu'l-Hasan İbn-i Faris, *es-Sahibî fi Fıkh'l-Lugati'l-Arabiyye ve Mesâilihâ ve Suneni'l-Arabî fi Kelâmihâ*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997, s.144; Mecme'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *el-Mu'cemu'l-Vasît*, Mektebetu's-Şurûki'd-Devliyye, Kahire, 2004. 4. bs, s. 633.

⁴³ el-Hafîb el-Kazvînî, *el-Îzah fi Ulûmi'l-Belâga el-Meânî ve'l-Beyân ve'l-Bedi'*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2003, 1. bs, s. 23; Ali b. Muhammed eş-Şerîf el-Cürçânî, *Mu'cemu't-Ta'rîfât*, thk: Muhammed Sıddîk Minşâvî, Dâru'l-Fadîla, Kahire, 2004, s. 131; Ali Bulut, *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, İfav, İstanbul, 2015, 1. bs, s. 288.

⁴⁴ Muhammet Mucahit Asutay, *Arap Dilinin 100'ü*, Otto, Ankara, 2017, 1. bs s.18.

⁴⁵ Fadl Hasan Abbâs, *el-Belâga Funûnuhâ ve Efnânuha*, Dâru'l-Furkân, Amman, 1997, 4. bs, s. 88.

⁴⁶ Ebu Yakub b. Muhammed b. Ali es-Sekkâkî, *Miftâhu'l-'ulûm*, thk: Abdulhamîd Hindâvî, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2000, s. 256.

⁴⁷ İbn-i Faris, *es-Sahibî*, s. 133; Mecme'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *el-Mu'cemu'l-Vasît*, s. 214.

⁴⁸ Ebu'l-Hasan Ali b. İsmail İbn-i Sîde, *el-Muhassas*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, ty, XII, s. 321; Mecme'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *el-Mu'cemu'l-Vasît*, s. 214.

⁴⁹ İn'âm Fevvâl Akkâvî, *el Mu'cemu'l-Mufassal*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1996, 1. bs, s. 553.

⁵⁰ İbn-i Sîde, *el-Muhassas*, XII, s. 321; ez-Zemahşerî, *Esâsu'l-Belâga*, I, s. 229.

⁵¹ Abbâs, *el-Belâga*, s. 99.

⁵² es-Sekkâkî, *Miftâh*, s. 252; İbn-i Faris, *es-Sahibî*, s. 133; Umar, *Mu'cemu'l-Lugati'l-Arabiyyetu'l-Muâsıra*, Âlemu'l-Kutub, Kahire, I, s. 608.

⁵³ Abbâs, *el-Belâga*, s. 104-105.

⁵⁴ Fetih, 48/29.

Meânî ilminde haber muhatabın durumu açısından üç şekilde isimlendirilir: İbtidâî Haber, Talebî Haber, İnkârî Haber. Bu haber çeşitleri, te'kîde gerek duyulması veya gerek duyulmaması açısından ayrı bir önem arz etmektedir.

İbtidâî haber, haberin doğruluğu ile ilgili olarak muhâtabın konu hakkında zihninin boş⁵⁵ ve zihninde herhangi bir kuşku ve tereddüt olmaması durumunda söylenen sözdür. Kur'ân-ı Kerîm'de ibtidâî haber örnekleri çoktur. Meselâ: وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ⁵⁶ Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir, فَرِحَ وَالْفِتْنَةُ⁵⁷ geride kalanlar (savaşa gitmeyenler) sevindiler, لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ⁵⁸ sıcakta savaşa gitmeyin, وَالْقَتْلُ⁵⁹ fitne öldürmekten daha kötüdür, مَعَ الْحَوَالِفِ بِأَنْ يَكُونُوا بِأَنْ يَكُونُوا⁶⁰ Muhaliflerle birlikte olmayı hoş gördüler.

Bu ifadelerde yer alan haberlerde te'kîd edatları ve ifadeleri kullanılmamıştır. Çünkü konunun muhatabı olan Hz. Peygamber ve O'nu ashâbı konu hakkında bilgi sahibidirler. Dolayısıyla te'kîde ihtiyaç duyulmamıştır.

Talebî haber, haberin doğruluğu ile ilgili olarak muhâtabın zihninde herhangi bir kuşku ve tereddüt olması durumunda onu bilginin doğruluğuna inandıracak şekilde bir te'kîd ifadesi kullanılarak söylenen sözdür. Bu durumda muhatabı ikna etmek için vurgulu/te'kîdli bir ifade kullanılmalıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de talebîhabere şu örneği verebiliriz: إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا⁶¹ “Doğrusu Allah'a göre ayların sayısı on ikidir ...bunlardan dördü haram aydır.” Bu âyette haber إِنَّ ile te'kîd edilmiştir. Zira bazı müşriklere göre haram ayları sekiz iken, Hıristiyanlar bunu reddediyorlardı. Herhangi bir şüpheyi gidermek için te'kîd ifadesi kullanılmıştır.⁶²”

İnkârî haber, muhâtab haberin doğruluğundan şüphe duyuyor veya inkâr ediyorsa, kuşku ve inkâr derecesine göre onu inandıracak şekilde söylenen te'kîdli sözdür. İnkârî Haberde kuşku ve inkâr ileri düzeydedir. Bu nedenle muhatabı ikna etmek için bir veya birden fazla te'kîdli ifade kullanmak gerekebilir.⁶³ Diğer bir ifadeyle, te'kîdin sayısı muhatabın inkâr derecesine göre iki veya daha fazla olabilir.⁶⁴

⁵⁵ es-Sekkâkî, *Miftâh*, s. 258.

⁵⁶ Mâide, 5/54.

⁵⁷ Tevbe, 9/81.

⁵⁸ Tevbe, 9/81.

⁵⁹ Bakara, 2/217.

⁶⁰ Tevbe, 9/87.

⁶¹ Tevbe, 9/36.

⁶² Muhammed Fatih Ergen, “*Tevbe Sûresinin Meâni İlmi Açısından Tahlili*” (Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2017, s.17.

⁶³ el-Cârim, *el Belagatu'-Vadiha*, s. 188; el-Kazvînî, *el-Îzah*, s. 18.

⁶⁴ Bulut, *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, s.114.

Yasin suresinde gönderilen peygamberler, kendilerini yalanlayan ve inkâr edenlere önce **إِنَّا إِلَيْكُمْ** diyerek karşılık vermişlerdir. Bu âyette söz önce **إِن** kullanılarak, sonra isim cümlesi ve en sonunda da **إِلَيْكُمْ** câr-mecrûru takdim ederek üç te'kîd ifadesi kullanılmıştır. İnkâr durumu devam edince peygamberler, **إِنَّا إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ** diyerek bir önceki ifadelerine te'kîd lâm'ı/lâm-ı muzahlaka eklemişler ve te'kîd sayısını arttırmışlardır.

İnkârî habere Kur'ân-Kerîm'den birçok âyet örneği verilebilir: **وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ** Allah şahit, onlar kesinkes yalancıdır. ⁶⁵İnkârî haber başka şekillerde gelebilmektedir. Ancak konu bütünlüğü açısından te'kîd yönüne değinilmiştir.

Haber cümlelerinde ele alınması gereken en önemli konulardan biri te'kîd konsudur. Zira te'kîd bir haberin muhatab açısından inanılması ve kabul edilmesi düzeyleri açısından önemlidir. Te'kîdde asıl olan muhatabın zihninde oluşmuş veya oluşabilecek şüpheyi ve karışıklığı gidermek ⁶⁸ ve inkâr veya şüpheyi ortadan kaldırmak için yapılır. ⁶⁹

Te'kîdin Tanımı

Te'kîd / **تَأْكِيد** kelimesi **وَكَّدَ** kökünden türetilmiş olup tef'îl kalıbında mastardır. ⁷⁰ Te'kîd / **تَأْكِيد** kelimesi, Tevkîd / **تَوَكُّيد** şeklinde de kullanılmaktadır.

Kelime anlamıyla te'kîd / **تَأْكِيد**, sağlamlaştırma, kesinleştirme ⁷¹ gibi anlamlara gelir. Te'kîd, her dilde, muhatabı etkileme ve onu ikna etmede önemli bir araçtır. ⁷²

Terim anlamıyla te'kîd, kendisinden önce oluşan anlamı tekrar eden bir ifadedir. ⁷³ Diğer bir tanıma göre te'kîd, bazı sözcükler kullanılarak bir kelime veya cümledeki anlamın vurgulanmasıdır. Te'kîd bazen kelime veya cümlenin tekrar edilmesiyle bazen de bu amaç için belli sözcüklerin kullanılmasıyla yapılır. ⁷⁴

Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan cihâd âyetlerinde de te'kîde sıkça yer verilmiştir. Te'kîdin, Lafzî ve Mânevi olmak üzere iki şekli vardır.

⁶⁵ Yasin, 36/14.

⁶⁶ Yasin, 36/16.

⁶⁷ Tevbe, 9/107; Nisa, 4/72.

⁶⁸ el-Kazvîni, *el-Îzah*, s. 56.

⁶⁹ Mustafa el-Galâyîni, *Camîu'd-Durûsi'l-Arabiyye*, el-Mektebetü'l Asriyye, Beyrut, 1983, 16. bs, III, s. 232.

⁷⁰ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1999, 3. Bs, XV, s. 382.

⁷¹ el-Feyrûzâbadî, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, s. 327; Umar, III, s. 2488.

⁷² Abdullah Hacıbekiroğlu, *"Arap Dilinde Edatların Metinde Kurduğu Anlamsal İlişkiler"* (Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Emstîtüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), 2015, s. 132.

⁷³ el-Cürcânî, *Mu'cemu't-Ta'rîfât*, s. 45.

⁷⁴ Asutay, *Arap Dilinin 100'ü*, s. 140.

a- Lafzî te'kîd daha önce söylenen sözün tekrarıdır.⁷⁵ Bu da aynı isim, zamir, fiili, harf veya cümlelerin tekrarı veya eş anlamlılarının tekrarıyla yapılır.⁷⁶ Kelime tekrarı ile yapılan te'kîdlerde ya aynı kelime tekrar edilir veya kelimeye eş anlamlı bir kelime veya yakın anlamlı bir kelime kullanılır.

Mâide suresinde لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْبُهُودِ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً⁷⁷ buyrulmaktadır. Bu âyette لَتَجِدَنَّ kelimesinin iki defa tekrarıyla te'kîd yapılmıştır.⁷⁸ Böylece Yahudilerin ve müşriklerin, Müslümanların en azılı düşmanları olduklarına vurgu yapılmıştır. Böylece hem Yahudilerin hem de müşriklerin Müslümanlara karşı ortak tavır içinde oldukları tek tek vurgulayarak anlatılmıştır.

Bakara suresinde إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ⁷⁹ ifadesi geçmektedir. Bu âyette الَّذِينَ kelimesinin iki defa tekrarıyla te'kîd yapılmıştır. Bundan amaç da hicretin ve cihâdın şanını yüceltmektir.⁸⁰

Hac suresinde نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ⁸¹ buyrulmaktadır. Burada نِعْمَ fiili iki kez ve Allah için kullanılarak tekrar edilerek te'kîd yapılmıştır. Allah'ın kesinlikle güzel bir mevlâ, güzel bir yardımcı olduğuna vurgu yapılmıştır.

Yine Kur'ân-ı Kerîm'de وَإِنْ تَمَسَسْنَاكُمْ حَسَنَةً تَسَوْهُمْ وَإِنْ تُصِيبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا⁸² buyrulmaktadır. Bu âyette geçen تَمَسَسْنَاكُمْ ve تُصِيبْكُمْ kelimeleri anlam olarak birbirlerine yakın kelimelerdir. Dolayısıyla kelime tekrarıyla te'kîd yapılmıştır. Münafıkların ve kafirlerin, Müslümanların başına gelen iyi şeylerden üzüntü, kötü şeylerden sevinç duydukları ve duyacakları vurgulanmıştır.

b- Mânevî te'kîd كَلِمًا، كَلَامًا، كَلِمًا، كَلِمًا، كَلِمًا kelimeleri ile yapılır. Ancak bunların te'kîd ifade etmeleri için te'kîd edilene uygun bir zamirin bitişmesi gereklidir. Enfal suresi 39. âyette وَيَكُونُ⁸³ buyrulmaktadır. Âyette yer alan كُلُّهُ ifadesi te'kîd içindir.⁸⁴ Din tamamen Allah'ın oluncaya kadar kesinlikle cihâd edilmesi gerektiği konusuna vurgu yapılmıştır.

Haber cümlelerinde lafzî ve mânevî te'kîd dışında da te'kîd yapılabilir. Bunlar: İsim cümlesi, takdîm, yemin, te'kîd nûn'ları, inne / إِنَّ ve enne / أَنَّ، ibtidâ lâmı, len / لَنْ ، fasıl zamiri, innema / إِنَّمَا،

⁷⁵ el-Cürcânî, *Mu'cemu't-Ta'rifât*, s. 45.

⁷⁶ el-Galâyînî, *Camiu'd-Durûsi'l-Arabiyye*, III, s. 232.

⁷⁷ Mâide, 5/82.

⁷⁸ el-Huneyn, *en-Nuzumu'l-Kur'ânî*, s. 177.

⁷⁹ Bakara, 2/218.

⁸⁰ el-Huneyn, *en-Nuzumu'l-Kur'ânî*, s. 202.

⁸¹ Hacc, 22/78.

⁸² Al-i İmran, 3/120.

⁸³ Enfal, 8/39.

⁸⁴ İbni Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, III, s. 347

zâid harfler, sîn / س ve sevfe / سوف, kad / قد, medih ve zemm filleri, işaret isimleri ile yapılan te'kîdlerdir.

1- İsim Cümlesi ile Yapılan Te'kîd

Meânî ilminde isim cümlesi te'kîd ifade eder.⁸⁵ Kur'ân-ı Kerîm'de Âl-i İmrân suresi'nde إِنَّ اللَّهَ كَلِّمَ شَيْءٍ قَدِيرٍ⁸⁶ buyrulmaktadır. Âyetin başındaki إِنَّ ardından isim cümlesi oluşuyla⁸⁷ te'kîd edilmiştir. Allah'ın kesinlikle her şeye gücünün yettiği ve yeteceği vurgulanmıştır.

2- Takdîm ile Yapılan Te'kîd

Takdîm ile yapılan te'kîd, sonra gelmesi gereken kelimenin öne alınmasıyla olur. İsim cümlesinde önce haber sonra mübtedâ, fiil cümlesinde de fiil-fâil-mef'ûl sıralamasının değişmesi, takdîmi ile te'kîd yapılır.

Tevbe suresinde اللَّهُ نَصْرَكُمْ⁸⁸ denilmektedir. Burada mef'ûl olan كُمْ zamiri fiile bitişerek اللَّهُ failinden önce gelmiştir. Bu da zaferin sadece müminlere has bir durum olduğunu göstermekte, ayrıca onların konumlarının yüceltildiğini ve onlara merhamet edildiğini ifade etmektedir.⁸⁹

Âl-i İmran suresinde إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ⁹⁰ buyrulmaktadır. Burada "ما" ism-i mevsulunun إِنَّ nin haberinin önüne getirilmesiyle ve baştaki إِنَّ edatı ile te'kîd yapılmıştır. Allah'ın onların bütün amellerinden kesinlikle haberdar ve onların amellerini kuşatıcı, boşa çıkarıcı olduğunu müminlere bildirmesi, müminler açısından çok rahatlatıcı bir haberdır.

Âl-i İmrân suresi'ndeki كَلِّمَ شَيْءٍ قَدِيرٍ⁹¹ âyetinde عَلَى cer harfinin takdîmi ile te'kîd edilmiştir. Normal kural dizilişine göre قَدِيرٍ kelimesi عَلَى cer harfinin yerinde olmalıydı. Te'kîd amacıyla takdîm yapılmıştır.

Enfal suresindeki النَّصْرُ فَعَلَيْكُمْ⁹² ifadesinde câr ve mecrur olan فَعَلَيْكُمْ haberi النَّصْرُ mübtedâsının önüne geçmiştir. Bu da zafere dikkat çekmek içindir.⁹²

⁸⁵ el-Huneyn, *en-Nuzumu'l-Kur'ânî*, s. 282.

⁸⁶ Al-i İmrân, 3/165.

⁸⁷ el-Huneyn, *en-Nuzumu'l-Kur'ânî*, s. 266.

⁸⁸ Tevbe, 9/25.

⁸⁹ el-Huneyn, *en-Nuzumu'l-Kur'ânî*, s. 427.

⁹⁰ Al-i İmrân, 3/120.

⁹¹ Al-i İmrân, 3/165.

⁹² İbn-i Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, X, s. 86.

3- Yemin ile Yapılan Te'kîd

Kasem/ قسم kelimesi yemin, yemin etmek demektir.⁹³ Kur'ân-ı Kerîm'de yemin için قسم kelimesinin yanı sıra ل، و، ب، ت harfleri de kullanılmaktadır.

Tevbe suresinde⁹⁴ وَيَخْلِفَنَّ إِنَّ أَرْدْنَا إِلَّا الْحُسْنَى ifadesi geçmektedir. Burada yer alan وَيَخْلِفَنَّ ifadesi yemin lamı ile te'kîd edilmiştir. Münafıkların mescid-i dırâr yapmaktaki asıl amaçlarının sadece iyi bir şey yapmak üzere olduğu konusunda kesinlikle yemin edeceklerine vurgu yapılmıştır.

Cer harflerinden olan “ب” aslında yemin harflerinden biridir. Yemin fiili ile birlikte de kullanılabilir. أَقْسِمُ بِاللَّهِ gibi.⁹⁵ Ancak ت harfi sadece اللّ lafzının başına getirilir, başka bir şekilde kullanılmaz. تَاللّٰهِ لَا كَيْدَ لَاصْنَامَكُمُ gibi.⁹⁶

4- Te'kîd Nûn'ları İle Yapılan Te'kîd

Te'kîd nûn'ları muzari fiillerin sonuna eklenerek kullanılır ve iki çeşittir. Birincisi, sakîl (şeddeli نٌ) ve son harekesi fetha; ikicisi ise, hafif (sakin نْ) nûndur. Birincisine örnek: كَيْسَجَنَّ kelimesi, ikincisine örnek de: لَنْسَفَعًا kelimesidir.⁹⁷ لَنْسَفَعًا kelimesinin aslı ise لَنْسَفَعُ'dür.⁹⁸

Muhammed sûresi'nde, 31. âyette yer alan وَلَنْبَلُوتَكُمْ⁹⁹ ifadesinin sonunda كُمْ zamirinden önce te'kîd nûnu kullanılmıştır. Mü'minlerden Kimlerin mücahit, kimlerin sabırlı olduklarının kesinlikle deneneceklerine vurgu yapılmıştır.

Tevbe suresinde¹⁰⁰ وَيَخْلِفَنَّ إِنَّ أَرْدْنَا إِلَّا الْحُسْنَى geçmektedir. Âyette geçen وَيَخْلِفَنَّ ifadesi yemin lamı ile te'kîd edilmiş, münafıkların mescid-i dırâr yapmaktaki asıl amaçlarının sadece iyi bir şey yapmak üzere olduğu konusunda kesinlikle yemin edeceklerine vurgu yapılmıştır.

5- İinne / إِنَّ ve Enne / أَنَّ İle Yapılan Te'kîd

İinne/إِنَّ edatı Türkçeye “şüphesiz, muhakkak” şeklinde tercüme edilir. Ancak bu şekilde çeviri sadece Kur'ân meallerinde görülmekle beraber diğer metinlerin çevirisinde şüphesiz, muhakkak gibi

⁹³ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, XIV, s. 164.

⁹⁴ Tevbe, 9/147.

⁹⁵ el-Galâyînî, *Camiu'd-Durûsi'l-Arabiyye*, III, s. 168.

⁹⁶ el-Galâyînî, *Camiu'd-Durûsi'l-Arabiyye*, III, s. 185.

⁹⁷ el-Galâyînî, *Camiu'd-Durûsi'l-Arabiyye*, I, s: 72.

⁹⁸ el-Galâyînî, *Camiu'd-Durûsi'l-Arabiyye*, I, s. 72.

⁹⁹ Muhammed 47/31.

¹⁰⁰ Tevbe, 9/147.

karşılıkları belirtilmeksizin çevrilir.¹⁰¹ Kur'ân mealleri açısından aynı durum Enne / اِنَّ için de söz konusudur.

اِنَّ ve اِنَّ te'kîd harfleri olup¹⁰² Kur'ân-ı Kerîm'de en çok kullanılan te'kîd türüdür. İsim cümlesinin başına getirilerek kullanılır. Genelde iki cümleyi birbirine bağlar.¹⁰³ اِنَّ ve اِنَّ her ikisi de inkârı ve şüpheyi ortadan kaldırır.¹⁰⁴ Bunların kullanıldığı haberden muhatap kuşku duymaz. اِنَّ 'nin haberinin haşına genellikle ibtidâ lâm'ı veya kase/yemin lâm'ı getirilir.¹⁰⁵ اِنَّ nin şeddesiz olarak sakin okunması da söz konusudur. Bu, "اِنَّ"den sonra fiil gelmesi durumunda gerçekleşir.¹⁰⁶

Nisa suresinde اِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا¹⁰⁷ buyrulmuştur. Âyette yer alan اِنَّ ifadesi te'kîd içindir.¹⁰⁸ Böylece, Müslümanlar için şeytanın hilesinin gerçekten zayıf ve karşı konulabilir olduğuna vurgu yapılmış, Müslümanlara zarar vermeyeceği belirtilmiştir.

Al-i İmran suresi'nde اِنَّ هُمْ رُحْمٌ اَبْيَ لَا اُضِيعُ عَمَلٌ عَامِلٍ مِنْكُمْ¹⁰⁹ buyrulmaktadır. Burada اِنَّ te'kîd ifadesidir. Müslümanların hiçbirinin amelinin kesinlikle zayi edilmeyeceğine vurgu yapılmıştır. Âyetin devamında kadın erkek ifadeleri de kullanılarak bu durum daha da netleştirilmiştir.

Tevbe suresi'nde اِنَّ اَعْلَمُوا اَنَّ اللهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ¹¹⁰ geçmektedir. Âyetin bölümünde اِنَّ edatı kullanılarak te'kîd yapılmıştır. Böylece Allah'ın muttakilerle kesinlikle birlikte olduğuna ve onların yanında yer aldığına ve bunun böyle bilinmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

6- İbtidâ Lâm'ı ile Yapılan Te'kîd

İbtidâ lâm'ı cümle başlarında kullanılır ve te'kîd ifade eder.¹¹¹ Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan اِنَّكُمْ¹¹² لَأَنْتُمْ¹¹² âyetinde olduğu gibi. اِنَّ nin haberinin başına te'kîd lâm'ı ل getirilerek te'kîd yapılır ve bu

¹⁰¹ Hacıbekiroğlu, *Arap Dilinde Edatların Metinde Kurduğu Anlamsal İlişkiler*, s. 132.

¹⁰² Umar, *Mu'cem*, I, s. 133.

¹⁰³ Abbâs, *el-Belâğa*, s. 137.

¹⁰⁴ Mecme'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *el-Mu'cemu'l-Vasît*, s. 31.

¹⁰⁵ Umar, *Mu'cem*, I, s. 115.

¹⁰⁶ el-Galâyîni, *Camîu'd-Durûsi'l-Arabiyye*, II, s. 325.

¹⁰⁷ Nisa, 4/76.

¹⁰⁸ İbni Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XVII, s. 274.

¹⁰⁹ Al-i İmran, 3/195.

¹¹⁰ Tevbe, 9/123.

¹¹¹ İbn-i Faris, *es-Sahibî*, s. 74.

¹¹² Haşr, 59/13.

lâm'a ibtidâ lâm'ı denir.¹¹³ إِنَّ nin haberinin başına getirilen ibtidâ lâm'ına lâm-ı muzahlaka da denir.¹¹⁴ إِنَّ nin haberinin başında kullanılan bu lâm te'kîd ifade etmektedir.

Nahl suresi'nde لَعْفُورٌ رَّحِيمٌ مِنْ رَبِّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَعْفُورٌ رَّحِيمٌ¹¹⁵ buyrulmaktadır. Âyetin başındaki إِنَّ edatı ve لَعْفُورٌ kelimesinin başındaki ibtidâ lâm'ı ile te'kîd edilmiştir. Buna göre Allah sözü edilenlere karşı kesinlikle bağışlayıcı olacaktır.

Hacc suresinde لَقَدِيرٌ وَاللَّهُ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ¹¹⁶ ifadesi geçmektedir. Burada yer alan إِنَّ ve لَقَدِيرٌ kelimesinin başındaki ibtidâ lâm'ı te'kîd için getirilmiştir. Buna göre Allah Müslümanların zaferini sağlamada kesinlikle gücünün yettiğine vurgu yapmakta ve onların zafer kazanacaklarını müjdelemektedir.

Ankebût suresinde لَعْنِي وَاللَّهُ لَعْنِي عَنِ الْعَالَمِينَ¹¹⁷ buyrulmaktadır. Burada إِنَّ edatı ve لَعْنِي kelimesinin başındaki ibtidâ lâm'ı te'kîd için getirilmiştir. Buna göre Allah müminlere yaptıkları cihâdın kendileri için olduğunu, Allah'ın bu cihâda ihtiyacı olmadığını kesin bir dille ifade etmektedir.

Ankebût suresinde لَمَعَ وَاللَّهُ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ¹¹⁸ denmektedir. Burada إِنَّ edatı ve لَمَعَ kelimesinin başındaki ibtidâ lâm'ı te'kîd için getirilmiştir. Buna göre Allah kesin bir şekilde ihsan sahipleriyle, iyilik yapanlarla birliktedir ve onların yanındadır.

Tevbe suresinde لَكَذِبُونَ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ¹¹⁹ geçmektedir. Burada إِنَّ edatı ve لَكَاذِبُونَ kelimesinin başındaki lam-ı muzahlaka te'kîd için getirilmiştir. Buna göre Allah Mescid-i Dırâr'ı yapanların yeminlerinde kesinlikle yalancı olduklarını ifade etmektedir.

7- Len / لَنْ ile Yapılan Te'kîd

Len / لَنْ edatı gelecek zamanda olumsuzluk ifade eder. Bazı görüşlere göre gelecek zamanda sürekli olumsuzluk ifade eder.¹²⁰ لَنْ edatı muzari fiilin başına getirilerek kullanılır ve te'kîd ifade eder. Buna göre لَنْ nin başına getirildiği muzari fiile "asla olmayacak, asla olamaz" gibi anlamlar verilir.

¹¹³ el-Galâyîni, *Camîu'd-Durûsi'l-Arabiyye*, II, s. 308.

¹¹⁴ el-Galâyîni, *Camîu'd-Durûsi'l-Arabiyye*, II, s. 310.

¹¹⁵ Nahl, 16/110.

¹¹⁶ Hacc, 22/39.

¹¹⁷ Ankebut, 29/6.

¹¹⁸ Ankebût, 29/9.

¹¹⁹ Tevbe, 9/107.

¹²⁰ Abbâs, *el-Belâga*, s. 120.

Al-i İmran suresi'nde **إِلَّا أَذًا** لَنْ يَضُرُّكُمْ "onlar sizi incitmekten başka hiçbir zarar veremezler."¹²¹ buyrulmaktadır. Âyette **يَضُرُّكُمْ** fiili لَنْ edatı ile te'kîd yapılmıştır. Müşriklerin eziyet dışında hiçbir zararları olamayacağına vurgu yapılmıştır.

8- Fasil Zamiri ile Yapılan Te'kîd

الفصل /fasl kelime anlamıyla ayırmak parçalamak,¹²² iki şeyi birbirinden ayırmak, iki şey arasındaki engel demektir.¹²³ Meânî ilminde fasl, cümlelerin birbirine herhangi bir şeyle atfının yapılmamasıdır, ayırım yapılmasıdır.¹²⁴ Bu ayırımı yapan bir zamir vardır ve bu zamire fasıl zamiri denir. Fasil zamiri mübteda ile haber arasına girer.¹²⁵ Bundan amaç haberin sıfat olmadığını göstermektir. Böylece fasıl zamiri kendisinden sonraki bölümün haber olduğunu bildirir, sözü güçlendirir¹²⁶ ve te'kîd eder.¹²⁷ Kur'ân meallerinde bu tür ifadeler, "işteta kendileridir." şeklinde çevrilir.

Örneğin: **وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ**¹²⁸ cümlesinde **هُمُ** zamiri olmasa **وَأُولَئِكَ** kelimesinin sıfatı olacak ve anlam değişecektir. Oysa **هُمُ** zamiri mübtedânın haberidir.¹²⁹ Bu durumda cümle, "İşte onlar, kurtulanlardır veya işte onlar kurtulanların ta kendileridir." şeklinde tercüme edilir. Sıfat olması halinde ise "İşte o kurtulanlar ..." anlamına gelir.¹³⁰

Yine Hucurât suresinde **وَأُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ**¹³¹ ayetinde geçen **هُمُ** zamiri fasıl zamiri olarak ve te'kîd için gelmiştir. Böylece Allah doğru kimselerin gerçek anlamda kimler olduğunu belirtmiş ve onların özelliklerine vurgu yapmıştır. Yine Tevbe suresinde **وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ**¹³² buyrulmaktadır Burada **هُمُ** fasıl zamiri zamiri te'kîd için gelmiştir. Böylece Allah kazananların gerçek anlamda kimler olduğunu belirtmiş ve onların özelliklerine vurgu yapmıştır.

9- İnnema / إِنَّمَا İle Te'kîd

¹²¹ Al-i İmran, 3/111.

¹²² ez-Zemahşerî, *Esâsu'l-Belâga*, II, s. 25.

¹²³ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, X, s. 273.

¹²⁴ el-Cürcânî, *Mu'cemu't-Ta'rîfât*, s. 140.

¹²⁵ Asutay, *Arap Dilinin 100'ü*, s. 172.

¹²⁶ Abdurrahman b. el-Kemâl Celâluddîn es-Suyûtî, *el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, *Dâru ibn-i Hazm*, Beyrut, 2015, s. 354.

¹²⁷ el-Galâyînî, *Camîu'd-Durûsi'l-Arabiyye*, II, s. 310.

¹²⁸ Tevbe, 9/88.

¹²⁹ Abbâs, *el-Belâga*, s. 116.

¹³⁰ Abbâs, *el-Belâga*, s. 116.

¹³¹ Hucurat, 49/15.

¹³² Tevbe, 9/20.

İnnema / إِمَّا sifatin mevsûfa ait kılınmasıdır. Nefiy ve istisna edatlarının birlikte kullanılmasıyla aynı anlamdadır. إِمَّا kasr edatı olup te'kîd ifade eder.¹³³ إِمَّا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ¹³⁴ âyetinde Mü'minlerin sadece kardeş oldukları vurgulanmıştır. Yine قَالَوا إِمَّا نَحْنُ مُصْلِحُونَ¹³⁵ âyetinde münafıklar, kendilerinin sadece barışçı, islah edici olduklarını başka bir amaç ve işlerinin olmadığını vurgulamaktadırlar.¹³⁵

Bakara suresindeki وَإِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ¹³⁶ âyetinin başında yer alan إِمَّا, sadece, ancak anlamlarında kullanılmıştır. Buradaki إِمَّا nefiy ve istisna edatlarının birlikte kullanıldığı مَا ve إِلَّا'nın verdiği anlam ile aynı anlamdadır ve sadece, ancak anlamında kullanılmıştır.¹³⁷

Hucurat suresi 15. âyet İمَّا ile başlamış ve müminlerin özelliklerini sıralayarak te'kîd etmiştir: إِمَّا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ¹³⁸ Bu âyette iman edenlerin kesin olan belirgin özellikleri إِمَّا te'kîd edatıyla pekiştirilmiştir. Buna göre müminler ancak ve ancak Allah'a ve Rasûlüne inanan, bu konuda hiçbir kuşku olmayan, Allah yolunda canları ve mallarıyla cihâd edenlerdir.

Ankebût suresinde geçen وَإِمَّا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ¹³⁹ âyetinde. Âyette yer alan إِمَّا te'kîd için getirilmiştir. Cihâd edenlerin, ancak kendileri için cihâd ettiklerini ve Allah'ın bu cihâda ihtiyacı olmadığını vurgulamıştır.

10- Sîn / س ve Sevfe / سوف ile Yapılan Te'kîd

Sîn/ س ve sevfe / سوف harfleri muzari fillin başına getirilerek kullanılırlar. Her ikisi de fiili gelecek zamana çevirir.¹⁴⁰ Bazı nahivcilere göre س yakın gelecek zamanı işaret eder ve buna tenfis/ تنفيس denir. سوف ise uzak gelecek zamanı işaret eder ve buna da tesvîf/ تسويف denir.¹⁴¹ Her ikisi de muzari fiilin başında va'd ve vaîd ifade etiklerinde te'kîd için kullanılmış olurlar.¹⁴²

¹³³ Abbâs, *el-Belâga*, s. 121.

¹³⁴ Hucurât, 49/10.

¹³⁵ es-Sekkâkî, *Miftâh*, s. 293.

¹³⁶ Bakara, 2/173.

¹³⁷ el-Kazvînî, *el-Îzah*, s. 101.

¹³⁸ Hucurat, 49/15.

¹³⁹ Ankebut, 29/6.

¹⁴⁰ Abbâs, *el-Belâga*, s. 119.

¹⁴¹ el-Galâyînî, *Camîu'd-Durûsi'l-Arabiyye*, III, s. 265.

¹⁴² Abbâs, *el-Belâga*, s. 120.

Va'd/ وعد kelimesi "va'detmek, söz vermek" anlamlarına gelir¹⁴³ ve iyi bir şey va'dedildiğinde kullanılır, عِدَّة kelimesi de aynı anlama gelir.¹⁴⁴ Va'îd/وعيد kelimesi ise kötü bir şey va'dedildiğinde kullanılır, إيعاد kelimesi de aynı anlama gelir.¹⁴⁵

Nisa suresinde نُوْتِيهِ / kendisine vereceğiz, va'd ifadesinden önce te'kîd için سَوْفَ getirilmiştir. Böylece Allah yolunda şehid olan veya savaşta kazanan Müslümanlara kesin olarak büyük ödüller, mükâfatlar verileceği vurgulanmaktadır.

Nisa suresinde يَأْتِ / getirir, va'îd ifadesinden önce te'kîd için سَوْفَ getirilmiştir. Böylece dininden dönen Müslümanlar için Allah'ın sevdiği, Allah'ın da kendilerini sevdiği bir kavim/topluluk getireceği ihtarında bulunmaktadır.

11- Kad/قد ile Yapılan Te'kîd

Kad/قد sadece mazi ve muzari fiillerin başına getirilen bir te'kîd edatıdır. Tahkîk ifade ettiği sürece hem mazi hem de muzarinin başında te'kîd ifade eder ve muzarinin başında (bazen) anlamı verir. Burada bir ayırım söz konusu değildir.¹⁴⁸ Haberi duyan biri için kesinlik ifade eder. Mesela konuşmacı, birinin öldüğünü haber verirken muhatab bu haberi beklemiyorsa te'kîd için " قَدْ مَاتَ فُلَانٌ " /Filan kişi öldü" der.¹⁴⁹

Tevbe suresi قَدْ نَبَّأْنَا اللَّهَ مِنْ أَحْبَابِكُمْ¹⁵⁰ ayetinde savaşa gitmeyip mazeret ileri sürenler hakkında Allah'ın, Hz. Peygambere bilgi verdiği konusu قَدْ edatıyla te'kîd edilmiştir.

12- Medih ve Zemm Filleri ile Yapılan Te'kîd

Medih ve zemm filleri ile yapılan te'kîd için kullanılan iki fiil vardır. Bunlar نِعْمَ ve بئسَ dir.¹⁵¹ Camid bir fiil olan نِعْمَ .medih için¹⁵² بئسَ ise zem için kullanılır. Anlam yönünden birbirine zıt olan bu

¹⁴³ er-Râzî, *Tefsîru Garîbi'l-Kur'ân*, s. 185.

¹⁴⁴ er-Râzî, *Tefsîru Garîbi'l-Kur'ân*, s. 185.

¹⁴⁵ er-Râzî, *Tefsîru Garîbi'l-Kur'ân*, s. 186.

¹⁴⁶ Nisa, 4/74.

¹⁴⁷ Maide, 5/54.

¹⁴⁸ Abbâs, *el-Belâga*, s. 119.

¹⁴⁹ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, XIV, s. 54.

¹⁵⁰ Tevbe, 9/94.

¹⁵¹ el-Cürcânî, *Mu'cemu't-Ta'rîfât*, s. 30.

¹⁵² er-Râzî, *Tefsîru Garîbi'l-Kur'ân*, s. 477.

fiillerden نِعْمَ ne güzel anlamına gelmekte ve bütün güzellikleri ve iyi şeyleri¹⁵³, بئس ise ne kötü anlamına gelmekte olup bütün kötülükleri ifade etmektedir. Camid olan bu iki fiilin başka türlü kullanımları ve muştafları yoktur.

Hac suresinde geçen نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ¹⁵⁴ âyetinde Allah'ın ne güzel bir mevlâ, ne güzel bir yardımcı olduğuna نِعْمَ medih fiiliyle vurgu yapılmıştır. Tahrim suresindeki وَبئس المصيرُ وَبئس جهنمُ¹⁵⁵ ayetinde de kafirlerin ve münafıkların varacakları yerin cehennem olduğuna ve cehennemin de kötü bir son olduğuna بئس zem fiiliyle vurgu yapılmıştır.

Sonuç

Cihâd eylemi temelde çaba, gayret ve inanç uğruna elden gelen her şeyi yapmak, bu uğurdaki zorluklara katlanmak anlamlarına geldiği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Anne-babanın çocuğunu şirke davet etmesi karşısında çocuğun şirki kabul etmeme çabası, câhede fiili ile ifade edilirken, fitne ortadan kalkıncaya kadar savaşıma emri de aynı fiille dile getirilmektedir.

Cihâd edenlerin övülmüş, cennetle müjdelenmiş olması ve Allah yolunda ölenlerin “şehitler” olarak görülmesi, cihâdın gereklerini yapan Müslümanlar açısından çok önemlidir. Bu uğurda hayatlarını feda edenlerin ölü olarak nitelendirilmesinin yasaklanması da bu bağlamda okunmalıdır.

Cihâd âyetlerinde vurgu, betimleme, kınama, dışlama vb. konular incelendikten sonra canı isteyen istediği an eline silah alıp cihâd iddiasıyla karşı taraf insanlarını öldürmeye girişmeyeceği gösterilmektedir.

Kur'ân'ın bütünü çerçevesinde incelendiğinde cihâdın sadece ve sadece Allah'ın rızasına uygun bir eylem olarak yapılmasının gerekliliği görülecektir. Aksi takdirde dini, kötü amellerine alet etmeye çalışan terör gruplarının bu âyetleri kötü bir şekilde yorumlaması kaçınılmaz olacaktır.

Cihâd, yeri ve zamanı ne olursa olsun, can ve malı feda etmeyi gerektirebilecek ölçüde büyük bir çaba ve gayretin sarf edilmesini gerektiren bir eylemdir. İster şirke karşı, ister düşmana karşı olsun sabrın son noktasına kadar sınındığı ve sabretmeye, dayanmaya, fedakârlığa bağlı bir fiildir.

Cihâdın amacı, suçluyu ve saldırganı hak ettiği cezaya çarptırmak, saldırganı zelil ve perişan etmek ve başkaldıramaz hale getirmek, Müslümanların şan ve şerefini yüceltmek, ezilmiş ve acı çekmiş olan Müslümanların gönüllerini rahatlatmak, kin ve öfkelerden korumaktır. Cihâdın en büyük ve asıl amacı da Allah'ın adını yüceltmektir.

Cihâd ve kıtâl âyetlerinde te'kid ifadeleri bütünüyle kullanılmıştır. Bu ifadeler dikkate alındığında şu noktalara dikkat çekildiği görülmektedir:

Yahudilerin ve müşriklerin azılı düşman kabul ettikleri insanlar Müslümanlardır.

Yahudiler ve müşrikler, Müslümanların en küçük sevinçlerine üzülmekte, en küçük üzüntülerine ise sevinmektedirler.

Yahudiler ve müşrikler yalancıdırlar.

¹⁵³ İbn-i Faris, *es-Sahibî*, s. 128.

¹⁵⁴ Hacc, 22/78.

¹⁵⁵ Tahrim, 66/9.

Münafıklar, yaptıkları eylemleri sadece iyilik istedikleri için yaptıklarına yemin etmektedirler.

Allah, cihâd edenleri, hicret edenleri, mallarını ve canlarını Allah yolunda feda edenleri övmüş, cennetiyle müjdelemiştir.

Allah, Müslümanların en güzel vekili ve yardımcısıdır.

Allah, Müslümanların amellerini asla boşa çıkarmayacaktır.

Allah, Yahudilerin ve müşriklerin yaptıklarını bilmektedir, davranışlarından haberdardır.

Zafer daima Müslümanlarındır.

Cihâd eden Müslümanların günahları kesinlikle affedilecek ve altından ırmaklar akan cennetlere gireceklerdir.

Allah'ın hiçbir kimsenin cihâdına ve ameline ihtiyacı yoktur. Herkes kendisi için cihâd eder ve amel eder.

Allah yolunda cihâd edenler, dürüst ve samimidirler.

Cihâd edenler, sabırları ve eylemleriyle sınanmış kişilerdir.

Müslümanlar görevlerinde ihmalkâr davranırlarsa onların yerlerine Allah'ı seven ve Allah'ın da kendilerini sevdiği bir başka topluluk getirmekle uyarılmışlardır.

Cihâd sadece ve sadece Allah için, Allah yolunda ve Allah'ın dinini yüceltmek için yapılır.

Sonuç olarak: âyetlerde cihâd konusunda yapılan te'kideler de göstermektedir ki cihâd, fitnenin, zulmün ve şirkin her çeşidinin yok edilmesi ve hakkın, adaletin yaşatılması, Allah'ın dinini yüceltilmesi için yapılan her türlü çaba, gayret ve eylemin adıdır. Bu anlamda cihâd öldürmek değil yaşatmanın ta kendisidir.

Kaynakça

- Abbâs, Fadl Hasan (1997). *el-Belâga Funûnuhâ ve Efnânuha*, 4. Baskı. Amman, Dâru'l-Furkân.
- Akkâvî, İn'âm Fevvâl (1996). *el Mu'cemu'l-Mufasssal*, 1. Baskı. Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Arpacı, Işıl (2017). "Terörizm ve Cihad Üzerine Kavramsal Bir Mukayese" Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 19. Sayı: 34, s. 263-294.
- Asutay, Muhammet Mücahit (2017). *Arap Dilinin 100'ü*, 1. Baskı. Ankara, Otto.
- Baghowî, Abdu'l- Hakam (2010). "Nazariyyetu'l- Kur'ân ani'l-Cihâd" Surabaya İain Sunan Ampel Üniversitesi, Usûlu'd-Dîn Fakültesi, yayınlanmamış Lisans Tezi, Surabaya, Endonezya.
- Bulut, Ali (2015). *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, 1. Baskı. İstanbul, İfav.
- _____ (2016). *Belağat-ı Müyessera*, 1. Baskı, İstanbul, İfav.
- el Cârîm, Ali ve Emin, Mustafa (2005). *el Belagatu'l- Vâdiha*, 1. Baskı. Şam, Mektebetu İlmi'l-Hadîs.
- el-Cürçânî, Ali b. Muhammed eş-Şerîf (2004). *Mu'cemu't-Ta'rfiât*, thk: Muhammed Sıddîk Mînşâvî, Kahire, Dâru'l-Fadîla.
- _____ (2008). *Delâilü'l-Î'câz*, (Çev: Güman, Osman) 1. Baskı. İstanbul, Litera.
- Çelik Hüseyin (2017). "Kur'ân'da Savaşla İlgili Getirilen Düzenlemeler" Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 6. s.21-51.
- Ergen, Muhammed Fatih (2017). "Teobe Süresinin Meâni İlmi Açısından Tahlili" Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Temel İslam Bilimleri Programı,

- Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- el-Feyrûzâbadî, Mecduddîn Muhammed b. Yakub (1998). *el-Kâmûsu'l-Muhît*, 6. baskı. Şam, Muessesetu'r-Risâle.
- el Galâyînî, Mustafa (1983). *Camiu'd-Durûsi'l-Arabiyye*, 16. Baskı. Beyrut, el-Mektebetü'l-Asriyye.
- Hacıbekiroğlu, Abdullah (2015). “*Arap Dilinde Edatların Metinde Kurduğu Anlamsal İlişkiler*” Sosyal Bilimler Emstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- el-Huneyn, Nâsır b. Abdirrahmân b. Nâsır (1996). *en-Nuzumu'l-Kur'ânî fi Âyâtî'l-Cihâd*, Riyad, Mektebetu't-Tevbe.
- İbn-i Âşûr, Muhammed Tahir (1984). *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 1. Baskı, Tunus, Dâru't-Tûnusiyye.
- el-Ezdî, Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasan b. Dureyd (1987). *Cemheretu'l-Luga*, thk: Remzî Munîr Ba'lebekkî, 1. Baskı. Beyrut, Dâru'l-İlmi li'l-Melayîn.
- İbn-i Faris, Ebu'l-Hasan (1997). *Es-Sahibî Fî Fıkhı'l-Lugati'l- Arabiyye ve Mesâilihâ ve Suneni'l-Arabi fî Kelâmihâ*, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- İbn-i Manzûr (1999). *Lisânu'l-Arab*, 3. Baskı. 15. Beyrut, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî.
- İbn-i Sîde, Ebu'l-Hasan Ali b. İsmail, ty, *el-Muhassas*, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- İldeş, Mehmet Fatih (2008). “*Kur'ân-ı Kerîm'in Cihad ve Teröre Bakışı*” Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Tefsir Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi.
- el-İsfahânî, er-Râgıb (2009). *El Mufredât fi Garîbi'l Kur'ân*, thk: Dâvûdî, Safvân Adnân, 4. Baskı. Şam, Dâru'l-Kalem.
- İzutsu, Toshihiko (1975). *Kur'ân'da Allah ve İnsan*, çev: Süleyman Ateş, Ankara, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- el-Kazvînî, el-Hatîb (2003). *El-îzah Fî Ulûmi'l-Belâga el-Meânî ve'l-Beyân ve'l-Bedi'*, 1. Baskı, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Mecme'u'l-Lugati'l-Arabiyye, *el-Mu'cemu'l-Vasît* (2004). 4. Baskı. Kahire, Mektebetu's-Şurûki'd-Devliyye.
- Mustafa, İbrahîm ve Ahmed Hasan ez-Zeyyâd, Hâmid Abdulkâir, Muhammed Ali en-Neccâr (1989). *el- Mu'cemu'l-Vasît*, İstanbul, Çağrı.
- er-Râzî, Fahrüddîn (1997). *Tefsîru Garîbi'l-Kur'ân*, thk: Hüseyin Elmalı, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- es-Sekkâkî, Ebu Yakub b. Muhammed b. Ali (2000). *Miftâhu'l-'ulûm*, thk: Hindâvî A. Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- es-Suyûtî, Abdurrahman b. el-Kemâl Celâluddîn (2015). *el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut, Dâru ibn-i Hazm.
- et-Tehânevî, Muhammed Ali (1996). *Mevsûatu Keşşâfi İstilâhâti'l-Funûn ve'l-Ulûm*, 1. Baskı. Beyrut, Mektebetu'n-Naşirûn.
- Umar, Ahmed Muhtâr Abduhamîd (2008). *Mu'cemu'l-Lugati'l-Arabiyyetu'l-Mu'âsura*, 1. Baskı. Kahire, Âlemu'l-Kutub.

- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi (1992). *Hak Dini Kur'ân Dili*, 1. Baskı, İstanbul, Azim Dağıtım.
- Yılmaz, Hasan (2017). "Modern Kur'ân Yorumunda Dilbilimsel ve Semantik Yöneliş" Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:4, Sayı:7, s.14-30.
- Yılmaz, Yasin (2013). "Cihad Kavramı ve Hz. Peygamber'in (sav) Mekke ile Medine'deki Uygulamaları" İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, Sayı: 22, s. 285-307.
- ez-Zemahşeri, Carullaâh Ebu'l-Kâsım Mahmud b. Umar (1998). *el- Keşşâf*, 1. Baskı. Riyad, Mektebetu'l-'Abîkân.
- ez-Zemahşerî (1998). *Esâsu'l-Belâga*, thk: Muhammed Bâsil 'Uyûn es-Sûd. 1. Baskı. Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.